

מבע – מרחבים בניהול עצמי, תמצית מתווה התוכנית

רקע / עמידה בתנאי הסף - עמותת מ.ב.ע – מרחבים בניהול עצמי מעניקה כלים ויעוץ ומלווה באופן מקצועי בתי ספר המבקשים להטמיע תוכנית חדשנית המאפשרת למנהלי בתי הספר ולאנשי הצוות לייצר עבור התלמידים ו/או המורים מרחב אוטונומי יזמי ובטוח להובלת תהליכי למידה או כל פעילות אחרת בבית הספר, בתוך מסגרת של גבולות ברורים הנקבעים מראש. מאז הקמתה בשנת 2019 הפעילה העמותה את התוכנית במסגרות מגוונות במערכת החינוך ופעלה בקרב 60 בתי ספר, אקדמיה, גופים עסקיים קהילתיים וארגונים. צוות העמותה מונה אנשי חינוך מנוסים ומקצועיים מוסמכים בתחום החינוך, יעוץ חינוכי, ניהול חינוכי, הוראה והנחיית קבוצות.

התוכנית המוצעת מאפשרת מעטפת תומכת ומתן מענים ייחודיים המותאמים לתלמידים שוני צרכים, צוותי חינוך והורי התלמידים. היא ניתנת ליישום במסגרת הלמידה הפורמלית, התלמידים יקבלו על עצמם אחריות על בניית פרק ממערך הלימודים או מתוכנית לימודים מסוימת ו/או במסגרת החינוך החברתי בו התלמידים יגבשו תוכנית אירועי שיא והובלתם ויהיו שותפים של ממש בתכנון ובהובלת האירועים. התוכנית תפעל במסגרת תהליכית של 17 מפגשים, סדנאות הכשרות והרצאות המתפרשת על פני שנת הלימודים ותתקיים בקבוצות הטרוגניות המעודדות הכלה ומתן מענה ממוקד לתלמידים שוני צרכים. במסגרת ארגון הלמידה המורים ייהנו ממרחב לניהול עצמי בתוך גבולות מוגדרים, כמענה לפיתוח מסוגלות צוותי החינוך להתמודד עם אתגרי הכלה.

יתרונה של התוכנית בפשטותה, בגמישותה, בשפה הבית ספרית המשותפת שהיא יוצרת, אך יותר מכל בהעמקת תחושת השייכות ובהצמחת מרחבים של התנסות, גילוי ופיתוח מסוגלות של אנשי הצוות והתלמידים.

פיתוח והשפעת התוכנית על תלמידים שוני צרכים - המודל פותח תחילה בבית הספר סליגסברג בירושלים אותו ניהל תומר אושרי מפתח המודל ומנהל התוכנית המוצעת. ב"ס זה מוגדר במשרד החינוך כסוציו-אקונומי נמוך ובו כיתות חינוך מיוחד רגשי, כיתות אומץ ומב"ר. במהלך הטמעתו הובילו התלמידים את הלמידה שלהם בתחומי החינוך החברתי והפדגוגי. עם הזמן התברר כי מתן המרחב להובלת התלמידים מצליח מאוד בקרב אוכלוסיות שוני צרכים ובעיקר בקרב תלמידי החינוך המיוחד וכיתות אומץ. גילינו כי במעבר לפדגוגיה של ניהול עצמי, אותם התלמידים בחרו ללמוד ולהתקדם מתוך סקרנות ותחומי עניין שהיו חשובים להם. הם הובילו את הלמידה בכיתה, כשכל אחד מביא לידי ביטוי את החוזקות שלו בתהליך הלמידה, מתוך בחירה והובלה אישית. זאת הייתה הזדמנות לצוות החינוכי לזהות מחדש את עוצמות התלמידים וללוות אותם בתהליך למידה מותאם באופן אישי.

הגילוי הגדול ביותר, היה במרחבי החינוך החברתי השכבתי. טיולים וסיורים בניהול עצמי ובהובלת התלמידים, הייתה קרקע פורייה לתלמידים שוני צרכים להביא את עצמם לידי ביטוי מול חבריהם בכיתות השונות. כך, למרות פערים לימודיים בין התלמידים בכיתות השונות, מצאו את עצמם התלמידים מכיתות החינוך המיוחד והאתגר, מובילים טיולים, סיורים, טקסים וימי גיבוש, מתוך החוזקות הקיימות בתוכם. תחושת השווים בין שווים צמחה וחיזקה את התלמידים בתהליך החינוכי הבית ספרי.

המודל שהתפתח בבית הספר סליגסברג צמח והועבר לבתי ספר נוספים ומגוונים. ובשנים האחרונות נערך ליווי בקרב כ- 60 בתי ספר יסודיים ועל יסודיים מרקעים שונים חברתית, גיאוגרפית וסוציאוקונומית. בכל בתי הספר שבהם ישנה אוכלוסייה שונת צרכים, גילינו כי המרחב עוזר להם להביא את עצמם לידי ביטוי, למצוא את מקומם בכיתה ובשכבה, מתוך בחירה ומיצוי חוזקות התלמיד כך, מצאנו כי המודל מפתח בקרב התלמידים את תחושת השייכות ואת החוסן הנפשי של התלמידים, תוך חיזוק הביטחון העצמי והמסוגלות העצמית של התלמידים בתהליך. כמות המשתתפים מקרב אוכלוסיות של תלמידים שוני צרכים בפעילות הכיתתית והבית ספרית עלתה. חשוב לא פחות מהתלמידים, המורים שהובילו את התהליכים שינו את תפיסת התפקיד שלהם ורכשו מיומנויות של מנטורינג, חונכות וליווי של התלמידים, תוך התמודדות עם אתגרי השילוב וההכלה.

מטרות התוכנית

1. שינוי תפיסתי ופדגוגי במרחב חינוכי וחברתי מוגדר בו יובילו התלמידים את הלמידה מתוך סקרנות ומוטיבציה פנימית.
2. העצמה ופיתוח מיומנויות הלמידה ותחושת המסוגלות העצמית של התלמידים, פיתוח תחושת השייכות והביטחון שלהם בכיתה, בשכבה ובבית הספר.
3. יצירת אקלים מעודד יזמות בקרב התלמידים והצוות חינוכי, תוך קידום המצב הרגשי והחברתי של התלמידים.
4. שילוב כלים פדגוגיים חדשניים בעבודת הצוות החינוכי בדגש על יכולות ליווי והנחייה ומתן מענה לאתגרי השילוב וההכלה.
5. פיתוח תפיסה ארגונית המאפשרת מרחבי פעולה מוגדרים לכל חברי הקהילה הבית ספרית – הורים, מורים ותלמידים.

אוכלוסיית יעד

1. תלמידים מא-יג' שוני צרכים וכלל התלמידים
2. תלמידים מכיתות ה' – יג' שיובילו תהליכים חברתיים ולימודיים בבית הספר. עדיפות לתהליכים שכבתיים בהם התלמידים שוני הצרכים במטרה להגדיל את הביטחון האישי שלהם, הכלים החברתיים ותחושת השייכות בעבודה משותפת על כלל התלמידים, כשווים בין שווים.
3. מורים ומחנכים שיעברו הכשרה לבחירת מרחב מתאים להובלת תלמידים בדגש על תלמידים שוני צרכים, יציגו את מסגרת הפעילות וילוו את התלמידים לאורך התהליך תוך מתן דגש על ליווי אישי, רגשי וחברתי.

יעדים / תוצאות מצופות

1. פיתוח החוסן הנפשי של התלמידים, תוך חיזוק הביטחון העצמי והמסוגלות העצמית של התלמידים בתהליך.
2. פיתוח תחושת השייכות לכיתה, שכבה ולבית הספר.
3. העלאת כמות המשתתפים מקרב אוכלוסיות של תלמידים שוני צרכים בפעילות הכיתתית והבית ספרית.
4. העלאת אחוזי המעורבות החברתית של התלמידים שוני צרכים.
5. מניעת נשירה של תלמידים שוני צרכים.
6. שינוי בתפיסת תפקיד המורה ורכישת מיומנויות של מנטורינג, חונכות וליווי של התלמידים, תוך התמודדות עם אתגרי השילוב וההכלה.
7. חיבור ההורים לקהילת בית הספר ולתהליך החינוכי.

מדדי הצלחה – מבחן המדדים יתקיים במס' אופנים:

- שאלון פרה ופוסט תוכנית לתלמידים ולצוות הבוחן את השינויים אליהם מכוונת המטרה כגון תחושת שייכות, ביטחון עצמי, מסוגלות ועוד.
- בחינת אחוזי הגדילה בפעילות הכיתתית והבית ספרית של תלמידים שוני צרכים. המדד להצלחה (אחוז הגדילה) ייקבע עם הצוות החינוכי.
- בחינת אחוזי המעורבות החברתית לפני ואחרי ביצוע התוכנית.
- השוואה בין נתוני הנושרים בין שנים עברו לשנים בהן פעלה התוכנית.
- שאלון תפיסות עמדות וערכים לצוות החינוכי לפני ואחרי ביצוע התוכנית.
- בחינת מעורבות הורים שוני צרכים לקהילת בה"ס לעומת שנים עברו.

עקרונות הפעלה ודרכי פעולה

תוכנית המרחבים בניהול עצמי מבוססת על מודל בו המרחב האוטונומי בו התלמידים מקבלים אוטונומיה למימוש עצמי ומשימות בה"ס תחום בארבעה "גבולות" המהווים מסגרת כאשר בתוכה המרחב מאפשר יצירה, התפתחות, צמיחה, פיתוח מסוגלות עצמית ותחושת שייכות. הצוות החינוכי בוחר את המרחב החינוכי ומגדיר את ארבעת הגבולות שבתוכם יתקיים מרחב הפעולה בהובלת התלמידים:

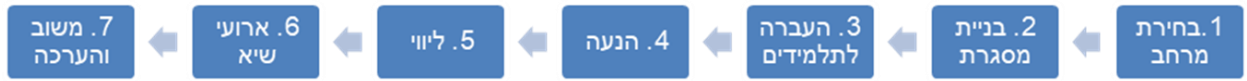

1. **גבול הביטחון והבטיחות** שנועד לשמור על ביטחונם הפיזי והנפשי של כל חברי הארגון.
2. **גבול החזון** המסמן את הכיוון אליו בית הספר מתעתד ללכת או את האופק הכללי של הפרויקט הנבחר לביצוע בארגון כנגזרת מן החזון הקיים.
3. **ערכי בית הספר ונהליו** מהווים את הדרך הראויה למימוש החזון והמטרות של הפרויקט הנבחר להובלת התלמידים.
4. **גבול המשאבים** הם סך כל האמצעים הכספיים, משאבי זמן, כוח אדם, ציוד וכדומה שיועברו לתלמידים לטובת מימוש הפרויקט הנבחר.

תהליך הליווי במודל 'מרחבים בניהול עצמי'

לצורך מימוש הפעילות זקוקים התלמידים לליווי מיטבי. מדובר בשינוי תפיסה חינוכית ומעבר מפדגוגיה פרונטלית למיומנות הכוללת הנחייה, מנטורינג, עיבוד ומשוב. המורה המלווה צריך למצוא את האיזון הדק בין ליווי צמוד לתלמידים לאורך התהליך לבין הימנעות ממתן הנחיות והוראות להתקדמות. כך יוכלו התלמידים להרגיש באמת כי לא מדובר במניפולציה, אלא בתהליך הנוצר מתוך אמון מלא, וכי המשימות המוגדרות להם מצויות באחריותם הבלעדית ומתנהלות על פי תפיסותיהם. כך הם יוכלו לממש את עצמם ואת תפיסותיהם האישיות במסגרת בית הספר, ולפעול מתוך מוטיבציה פנימית אמיתית. זאת תהיה הדרך להגברת תחושת השייכות שלהם לבית הספר, וליצירת תשתית לפיתוח יוזמות בקרבם.

תהליך העבודה – תהליך חינוכי ארגוני

פירוט השלבים:

השלב	שותפים	זמן מומלץ	דגשים
1. בחירת מרחב אוטונומי	צוות ההנהלה בהובלת מנהל בית הספר	תלוי בגודל המרחב, עדיף שנה מראש	1. התאמה לשכבה ולתלמידים 2. התאמה לצוות המחנכים 3. סיכויי הצלחה גבוהים 4. מרחב המאפשר אי – הצלחה
2. בניית מסגרת	צוות המחנכים המובילים המרחב	חודשיים לפני זמן ההעברה לתלמידים	1. בהתאמה לחזון ולמטרות של בית הספר 2. דיוק וירידה לפרטים 3. ראיית הנולד וחשיבה על מכלול האפשרויות
3. העברה לתלמידים	מנהל בית הספר והצוות החינוכי	תחילת הזמן הנדרש להערכת הצוות לתלמידים לתכנן ולהוביל במרחב	1. אירוע חגיגי וטקסי המציין 'העברת מקל' 2. הכנה של התלמידים לנושא האחריות וההובלה 3. יצירת השראה ומוטיבציה
4. הנעה	הצוות החינוכי	מיד לאחר אירוע ההעברה	1. בניית מבנה ארגוני מיטבי על ידי התלמידים 2. קיום בחירות ואיוש המבנה 3. יצירת מוטיבציה על ידי שיקוף המטרות והמשאבים
5. ליווי	הצוות החינוכי	לאורך כל התהליך משלב ההעברה	1. מעבר מהוראה למנטורינג והנחייה, מתשובות לשאלות 2. העצמת הכוחות והיכולות של המשתתפים 3. שמירה על גבולות המסגרת 4. שימוש במיומנויות כמו ניהול זמן, גאנט עבודה, לוח תכנון ועוד 5. רפלקציה ועיבוד מובנים לאורך התהליך
6. ארועי שיא	תלמידי השכבה	על פי המועד שנקבע על ידי הצוות החינוכי והוצג לתלמידים בשלב ההעברה	1. נוכחות מרבית של אנשי הצוות 2. שחרור מלא לניהול העצמי תוך שמירה על גבולות המסגרת 3. ליווי צמוד של המובילים
7. משוב והערכה	כלל תלמידי השכבה והצוות החינוכי	מיד לאחר אירועי השיא	1. הקפדה על עיבוד ומשוב בכל הרמות מההנהלה ועד התלמידים 2. דגש על התהליך האישי שעברו התלמידים ואנשי הצוות 3. הלימה למטרות הפרויקט 4. חשיבה על המשך התהליך ומרחבים נוספים

בתי ספר שמשותפים בתוכנית שנת תשפ"ב

מרחבים	1.9.21 - היום	
שיפוץ מרחבי בית הספר בניהול עצמי. כיתת חוץ בניהול עצמי	עירוני ג' חיפה	1
טיול שנתי בשכבת י'. שיעורי חינוך בשכבת ח'.	אליאנס חיפה	2
יומיים מסע ויום התנדבות שכבה י'	תיכון אזורי גאון הירדן	3
מרחבים בניהול עצמי במרחב החיים הבית סיפרי כיתות יא	עמל רב תחומי עין חרוד	4
מרחבי ניהול עצמי לצוות הפנימייה	פנימיית איילת השחר יונתן	5
סמינר יב' בניהול עצמי. מפגשי יהודים וערבים בניהול עצמי בשכבת י'.	תיכון אסיף משגב	6
מכינת יב' להיכרות עם החברה הישראלית	מיתרים ברנקו וייס רעננה	7
מסע מנהיגות יב'	שז"ר בת ים	8
חינוך חברתי בשכבת י' בניהול עצמי	תיכון רופין בן גוריון	9
אירועי סיום יב' בניהול עצמי	תיכון גלילי כפר סבא	10
אירועים קהילתיים עם ההורים בניהול עצמי של התלמידים וההורים.	יסודי מזכרת בתיה	11
צוות הנהגה (הנהלה והורים נבחרים) לומדים את המודל ומלמדים את כל צוות בית הספר.	תיכון בני דרור	12
כיתת מנהיגות בשכבת י' - יום המאבק לאלימות נגד נשים	בי"ס רמות ים	13
מורים נבחרים שלמדו את המודל ומלמדים את שאר הצוות החינוכי, כולל יום היערכות למורים בניהול עצמי.	נווה הדסה	14
מסע בשכבת ט', סמינר שכבת י', אירועי חודש אדר בשכבת יא'.	אולפנית ישרון	15
סמינר יב' בניהול עצמי	תיכון תורה ומדע כפר סבא	16
מכינה שכבת יב'	תיכון גבעת שמואל	17
צוות תלמידים המוביל את תחום הקיימות בבית הספר	סידניאנה גבעת חביבה	18

19	סאלד ירושלים	צוות חברה ועדות תלמידים- קיימות, הפסקות, ארועים, ספורט, חונכויות בניהול עצמי
20	דקל וילנאי מעלה אדומים	השתלמות בית ספרית כלי ניהול עצמי בפדגוגיה
21	אורט תעופה וחלל ירושלים	מכינת יב'
22	אולפנת עופרה	שכבת ט' יא' – טיול שנתי בנהול עצמי שכבה י' סמינר בניהול עצמי
23	גימנסיה עברית ירושלים	מכינת יב'
24	כפר נוער כוכבי המדבר	טיול שנתי בשכבת ט', שכבת י'
25	פנימיית בוויאר ירושלים	צוות חניכים בכל שכבות ז'—יב' המובילים את הלוח השבועי בשגרה
26	פנימיית הדסה נעורים	הנהלת הפנימייה לומדת את המודל ומעבירה לצוות
27	אגף החינוך ברעננה	מסע מנהלי בתי ספר בניהול עצמי
28	יסודי גוואטמלה ירושלים	ועדות תלמידים בניהול עצמי, עיתון קשרי חוץ, הפסקות, ימי הולדת
29	אורות מודיעין	מסע לתלמידות בשכבת יא'
30	תיכון רוטברג רמת השרון	מכינת יב'

מרחבים בניהול עצמי- תומר אושרי - דרך כפר

[מגבלות הקורונה כהזדמנות לקידום עצ](#)
[מאות חינוכית | כלכליסט](#)

[בתי ספר פורצי דרך שי](#)
[... חה עם תומר אושרי, מנהל בית-ספר סליגסברג](#)

[תומר אושרי - לימוד משותף](#)

[מודל מרחבים בניהול עצמי](#)

[בית הספר התיכון ע"ש סליגסברג - ויקיפדיה](#)

[ארבעת השותפים ללמידה - התלמידים - ביתא מחנכים](#)

[... כנס היוזמה 9.1.2020 - ידע לשם שינוי - יוזמה - מרכז לידע ולמחקר](#)

[מכללת קיי - גיליון-קולות-20.pdf](#)

[ממערכת חינוך לתרבות חינוך - חינוך בצומת](#)

[החברה הישראלית | לשון אחרת](#)

[תוכנית גל- למנהיגות קהילתית - המרכז האקדמי שערי מדע ומשפט](#)

['חינוך חברתי - קהילתי - בית ספר עירוני ט](#)

[Ynet - המורים שחולמים יחד: יוצרים מציאות חדשה](#)

[ד"ש מאוסטרליה: מנהל בית הספר סליגסברג בטור על חזרה ללימודים](#)

[חישוב מסלול מחדש: שיחה עם ראשי מכינות - מקור ראשון](#)